

Поставнича М.В. (м. Черкаси)

З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ НАД ТОМОМ “ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ УРСР. ЧЕРКАСЬКА ОБЛАСТЬ” В 1964 – 1972 РР.

Виключно важливу роль у відродженні і становленні історичного краєзнавства на Черкащині мала дослідницько-пошукова та наукова робота по створенню тому “Історія міст і сіл УРСР. Черкаська область”, яка здійснювалася в 1964-1972 рр. [1]. В процесі підготовки матеріалів до тому було проведено значний обсяг роботи по науковій розробці наявних в архівах області, України і СРСР документальних джерел і наукової літератури, створенню тематичного довідково-інформаційного апарату в бібліотеках і Черкаському обласному державному архіві, поповненню їх фондів.

Вагомий внесок у підготовку видання вніс колектив обласного державного архіву, співробітники якого в 1962 – 1971 рр. переглянули 7 тис. одиниць зберігання, склали 21 тис. тематичних карток і виконали 29 тис. тематичних запитів з історії населених пунктів області. Важливе значення мала розпочата в 1963 році планова систематична каталогізація документів (до цього велася вибіркова тематична розробка фондів) і вже в 1967 році був створений систематичний, а також географічний (25 тис. карток) та іменний каталоги. Зацікавленість краєзнавців і широкої громадськості викликали виставки документів, які облдержархів вперше почав регулярно готувати під час роботи над томом з 1963 року [2].

Безпосередня робота по підготовці матеріалів тому розпочалася зі створення в 1964 році обласної редакційної колегії тому “Черкаська область”, яка працювала на основі плану організаційно-методичних заходів на 1964-1970 рр. Члени редколегії були розкріплені за районами і несли відповідальність за організацію роботи [3]. Для розширення джерельної бази обласна редколегія тому організувала виявлення документів у архівах України та тодішніх центральних державних архівах СРСР. Зокрема, обласна редколегія тому одержала з тодішнього Центрального державного архіву Жовтневої революції СРСР, Центрального державного архіву Радянської Армії, Центрального державного історичного архіву СРСР у Ленінграді 2500 виписок з документів, 320 кадрів мікрофільмокопій, 80 машинописних копій [3, 5]. До обласної редколегії у відповідь на звернення до жителів краю через обласну газету “Черкаська правда” надійшло також 1000 оригінальних фотодокументів, які після опрацювання і часткового використання були передані на зберігання в архів [4, 9].

Над створенням тому на різних етапах роботи працювало близько 3 тисяч науковців і краєзнавців аматорів. До авторських колективів, які були створені для написання нарисів і довідок про міста і села області, увійшли викладачі вищих навчальних закладів, технікумів, шкіл, працівники музеїв, бібліотек, редакцій обласних та районних газет. Серед них – 20 викладачів вищих навчальних закладів, 11 наукових співробітників архівів і музеїв, 12 письменників і журналістів та близько 400 вчителів шкіл. На завершальному етапі написання тому було створено 4 науково-редакційні групи у складі 20 чоловік, які були звільнені від основної роботи [8,16]. Вони здійснили остаточне редагування підготовлених на основі аналізу джерел і наукової літератури 54 історико-документальних нарисів, 402 довідок, 358 ілюстрацій, 31 карти і картосхеми [5].

В процесі роботи над матеріалами тому “Черкаська область” з краєзнавчого активу, залученого до їх підготовки, у кожному місті і районі області викристалізувалися групи самовідданих дослідників місцевої історії, які в майбутньому багато зробили для розвитку масового краєзнавчого руху в області. Серед них – люди різних професій: директор Уманського краєзнавчого музею Г.Ю.Храбан, вчитель іноземної мови із Золотоноші М.Ф.Пономаренко, музейні працівники П.П.Соса із Черкас і М.Д.Гупало із Корсунь-Шевченківського, лісничий О.А.Найда із Чигиринського району, письменник М.Т.Негода, архівні працівники О.Г.Якименко і О.К.Попова з Черкас, журналісти Л.П.Шитова, К.І.Традюк та багато інших [6, 43-44; 1, 784-785].

У визначенні напрямків досліджень і виявленні нових документів, науковому оформленні нарисів і довідок активну участь брали науковці вищих навчальних закладів Черкащини – Черкаського та Уманського педінститутів, Уманського сільгоспінституту, Черкаського загально-технічного факультету Київського інженерно-будівельного інституту.

Постійну науково-методичну допомогу авторам і редколегії тому надавали наукові співробітники структурних підрозділів Академії наук УРСР – відділу історії міст і сіл Інституту історії, Інституту археології, Інституту мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М.Т.Рильського, Інституту літератури ім. Т.Г.Шевченка [1,785]. Зокрема, науково-методичну допомогу по написанню та рецензуванню матеріалів тому надавали співробітники Інституту історії АН УРСР

І.Слабеев, Д.Мишко, О.Лола, В.Зайцев, Л.Олійник, В.Калига, А.Кондрацький, П.Павлій, Є.Махно, Г.Макаренко та інші [8, 17–19]. План роботи на 1970 – 1973 рр. по виданню тому, затверджений головою Головної редакції колегії П.Троньком, Головою Комітету по пресі при Раді Міністрів УРСР М.Білогуровим, Головним редактором УРЕ М.Бажаном і директором Інституту історії АН УРСР А.Скабою [8,100] було витримано і том по Черкаській області побачив світ у 1972 році.

Творча співпраця краєзнавців-аматорів з представниками академічної науки і фахівцями архівної і музейної справи під час роботи над томом справила позитивний вплив на поєднання наукових і громадських форм краєзнавства, заклала підвалини для подальшої спільної роботи над проблемами історії регіону.

За активну участь в організації і здійсненні дослідницько-пошукової та редакційної роботи по створенню тому заступнику голови його редколегії, ректору Черкаського педінституту професору О.В.Тканку було присвоєно звання заслуженого працівника вищої школи, а М.Ф.Пономаренку – звання заслуженого вчителя Української РСР. Ще 15 активних учасників створення тому були нагороджені грамотами виконкому Черкаської обласної Ради депутатів трудящих [7, 6].

Вихід у світ тому, присвяченого історії міст і сіл Черкащини, підвів наукову основу під подальші дослідження минулого населених пунктів краю. Вироблені в процесі роботи над томом методологічні підходи знайшли широке застосування при вивченні і виданні наступних,

в тому числі й сучасних, праць про міста і села Черкаської області. За останні десять років краєзнавцями підготовлено і видано понад 20 різнопланових історико-документальних видань з історії населених пунктів і окремих регіонів Черкащини. Серед них – “Золотоніщина” (1991 р.) М.Пономаренка, “Історія Сагунівки” (1992 р.) В.Царенка, “Сміла” (1992 р.) С.Гайвана, “На краю Лісостепу” (історія села Дубіївки Черкаського району, 1994 р.) А.Улітова, “Монастирищина” (1995 р.) І.Волошенка, “З історії землі Тальнівської” (1995 р.) М.Дігтяренко, “Над Чумгак-рікою” (історія села Шрамківки Драбівського району, 1996 р.) В.Щерби, “Через круті схили” (історія села Жаботина Кам’янського району, 1997 р.) В.Гирича. “Історія Уманщини” (1997 р.) Г.Бевза, “Смілянщина” (1998 р.) В.Княжева, “Місто на скелястих берегах Тясмина” (історія міста Кам’янки, 1999 р.), “Лисянка: минуле і сучасність” (1999 р.) В.Щербатюка, “Домантів” (2000 р.) В.і Т.Почепцових, “Наша Паланка” (2000 р.) Л.Панченка та інші.

Таким чином, здійснена майже 30 років тому фундаментальна робота по створенню тому “Черкаська область” із багатотомної серії про історію міст і сіл України справила позитивний вплив на розвиток історичного краєзнавства в області, зокрема такого важливого його напрямку як історія населених пунктів. Під час роботи над томом були вироблені науково-методологічні засади, які зберігають свою актуальність і на сучасному етапі розвитку краєзнавства в краї і можуть бути використані в розпочатій роботі по підготовці матеріалів для перевидання тому.

Примітки:

1. Історія міст і сіл УРСР. Черкаська область. – К.: УРЕ, 1972. – 778 с.
2. Белік М.З., Кононенко С.І., Кривенко С.І. Архіви – скарбниця історії. – Черкаси: Брама – ІСУЕП, 1999. – 32 с.
3. Центральний державний архів органів влади України. – Ф. 4638. – Оп.1, спр.22.
4. Там само. – Ф. 4633. – Оп.1, спр.121.
5. Підраховано за: Історія міст і сіл УРСР. Черкаська область. – К.: УРЕ, 1972.
6. Непийвода Ф.М. Увічнення пам’ятних історичних місць на Черкащині // Український історичний журнал. – 1972. – № 10. – С.43 – 45.
7. Пономаренко М.Ф. Краєзнавство на Черкащині // Краєзнавець Черкащини. – 1990. – № 1. – С.4 – 16.
8. Державний архів Черкаської області. – Ф.1178. – Оп.1, спр.1.

